

Zeker zijn van een sterk en sociaal Brabant!

We leven in een tijd van grote maatschappelijke veranderingen. De PvdA Brabant speelt graag een grote rol bij het omgaan met deze maatschappelijke opgaven in Brabant. Dat we het verschil maken hebben we als coalitiepartij de laatste vier jaar bewezen en daar gaan we na de Statenverkiezingen van 20 maart 2019 graag mee door.

In dit verkiezingsprogramma zijn onze plannen voor de komende vier jaar te vinden. De PvdA Brabant staat voor actie. Daarom hebben in dit verkiezingsprogramma, naast visie, ook vooral veel concrete acties opgenomen die we de komende vier jaar willen uitvoeren. En omdat we er niet van houden om plannen te maken die niet betaalbaar zijn, hebben we ook een uitgebreide financiële onderbouwing in ons programma opgenomen. Zeker zijn van betaalbare plannen!

Richting toekomstige generaties hebben we de opgave om het klimaat te redden. We zijn daarom zeer geëngageerd om de energietransitie voort te zetten. Dit wordt de absolute topprioriteit voor de provincie. We leggen daarbij de rekening neer waar de rekening het makkelijkste kan worden gedragen. Zeker zijn van een veilig klimaat én van een betaalbare energierekening!

Ook de gezondheid heeft onze bijzondere aandacht. Brabanders willen zo lang mogelijk gezond leven. Daarom zetten we in op een zo gezond mogelijke leefomgeving. We zorgen ervoor dat de lucht in Brabant schoner wordt, evenals het water en de bodem. Dit heeft gevolgen voor de veehouderij, die veel te groot is voor onze kleine provincie. We beschermen niet alleen mensen, ook de natuur. Zeker zijn van een gezonde leefomgeving!

Er zijn momenteel meer dan voldoende vacatures in Brabant. De Brabantse economie draait op recordsnelheid. Bedrijven kunnen geen personeel vinden, terwijl er nog steeds te veel mensen thuis zitten. We doen er alles aan om ook deze mensen mee te laten doen en om daarmee de economie draaiende te houden. Zeker zijn van eerlijk werk!

Het samenleven in Brabant staat onder druk. Ook in ons bourgondische Brabant met het sterke wij-gevoel leven mensen steeds vaker in hun eigen bubbel. Met mensen die vergelijkbaar zijn opgeleid, in vergelijkbare wijken wonen en een vergelijkbaar levenspatroon hebben. Daardoor neemt het onderling begrip in de samenleving af. Net als de wil om samen te werken. Ook zorgt de toenemende tweedeling in de samenleving ervoor dat steeds meer kinderen met een achterstand beginnen. De PvdA wil naar een inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen én ook meedoet. Zeker zijn van gelijke kansen!

Om een antwoord te kunnen geven op deze maatschappelijke ontwikkelingen is focus op vooruitgang nodig. De op vooruitgang gerichte koers die samen met de VVD, SP en D66 is gevaren in de Statenperiode 2015-2019 dient daarom te worden voortgezet. Zeker zijn van vooruitgang!

November 2018

Programmacommissie

Martijn de Kort (voorzitter), Remmert van Haaften, Fiona Bijl, Ward Deckers, Frank Depla, Irme Franssen, Wendy de Koning, Margo Mulder, Michael Yap, Toine van de Ven (adviseur vanuit progressief samenwerkingsverband), Paul van Liempd (adviseur namens bestuur PvdA Brabant) Stijn Smeulders (lijsttrekker)

Inhoudsopgave

1. Zeker zijn van goed werk
2. Zeker zijn van een betaalbare woning
3. Zeker zijn van een mooi Brabant
4. Zeker zijn van een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving
5. Zeker zijn van een eerlijke energietransitie
6. Zeker zijn van een bereikbaar Brabant
7. Zeker zijn van samenleven, cultuur, erfgoed en sport voor iedereen
8. Zeker zijn van een daadkrachtige overheid
9. Zeker zijn van evenwichtige financiën

1. Zeker zijn van goed werk

Werk biedt inkomenszekerheid, de mogelijkheid je te ontwikkelen en collega's. Kortom werk zorgt ervoor dat je mee kan doen!

Het gaat goed met Brabant. Na tijden van grote werkloosheid hebben we nu te maken met een krappe arbeidsmarkt waar serieuze tekorten ontstaan in sectoren zoals de bouw, techniek en zorg. Tegelijk staan nog te veel werkzoekenden aan de kant. Denk aan ouderen, langdurig werklozen, statushouders en werkzoekenden met een arbeidshandicap. Er is sprake van een flinke mismatch. Ontwikkelingen als digitalisering en robotisering en vergrijzing spelen nu al en het effect daarvan neemt snel toe. De uitdaging om te zorgen dat iedereen passend werk kan vinden zal dan ook alleen maar groter worden.

De PvdA staat voor een inclusieve arbeidsmarkt waar iedereen meedoet en blijft meedoen. Waar we zien dat het verschil tussen winnaars en verliezers op de arbeidsmarkt scherper wordt, kijken we niet lijdzaam toe maar zorgen we ervoor dat iedereen de vaardigheden heeft om een baan te vinden. Dat is de uitdaging voor Brabant de komende jaren!

Daarom wil de PvdA het volgende:

- Het uitgangspunt bij het economisch beleid van de provincie wordt dat werkgelegenheid het doel is en niet de economische groei, en dat technologische ontwikkelingen de mens moeten dienen en dat zoveel mogelijk Brabanders ervan moeten kunnen profiteren.
- We investeren meer in werkenden, leerlingen en werkzoekenden. Dat kan bijvoorbeeld via loopbaan-APK's en een verbeterd, flexibeler onderwijssysteem waar werken en leren een hele loopbaan lang samengaan. We willen een opleidingsinfrastructuur die zo min mogelijk conjunctuurafhankelijk is en durven dus juist ook anticyclisch op te leiden. We verwachten dat de Brabantse onderwijsinstellingen en bedrijfsleven hierin verantwoordelijkheid nemen.
- We geven veel meer aandacht aan het beroeps- en praktijkonderwijs. Wij willen een herwaardering van vakmanschap op alle niveaus. De provincie kan dit stimuleren door er samen met het bedrijfsleven voor te zorgen dat:
 - er voldoende leeromgevingen van hoog niveau beschikbaar zijn. Hier moet de nieuwste stand der techniek aanwezig zijn, er moeten docenten beschikbaar zijn van hoog niveau en er moet in de praktijk gewerkt worden aan concrete opgaven van bedrijven en overheden. Zowel leerlingen als mensen die aan de kant staan en weer 'fit' gemaakt willen worden voor de arbeidsmarkt kunnen hier terecht.
 - er samen met de bedrijven een concreet actieplan komt om de tekorten in de bouw en technieksector aan te pakken. Meer praktijkvakken gedurende de hele schoolcarrière, vroege kennismaking met de sector, een beter aanzien van het vak door een meester-gezellensysteem, omscholingsprogramma's om zij-instromers aan te trekken, permanente scholing van docenten etc. kunnen hiervan deel uitmaken.
- In de zorg en het onderwijs zijn er grote tekorten. Voor deze sectoren willen we zorgen dat er een goede basisinfrastructuur is om mensen op te leiden en om te scholen. Hierbij willen we speciale aandacht voor intersectorale mobiliteit om te zorgen dat mensen onafhankelijk van werkgelegenheid in een bepaalde sector telkens inzetbaar zijn waar werk is.
- De energietransitie betekent veel voor de arbeidsmarkt. Er is een enorme hoeveelheid arbeidskrachten nodig om deze transitie uit te voeren en tegelijk gaat het ook tot verlies van

(een beperkt aantal) banen leiden in bijvoorbeeld de kolencentrales. De PvdA wil dan ook dat het klimaat- en energiebeleid en de gevolgen hiervan vast onderdeel uit gaan maken van de Brabantse economische en arbeidsmarktagenda. Dit moet ervoor zorgen dat we tijdig anticiperen op tekorten in bepaalde sectoren en tijdig beginnen met omscholing en begeleiding naar nieuw werk van mensen in sectoren waar banen gaan verdwijnen.

- De provincie stimuleert innovatie via de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij. Wij vinden het als PvdA belangrijk dit voort te zetten en willen dat hierbij specifiek aandacht is voor innovaties die voor Brabanders direct zichtbaar en bruikbaar zijn, zoals bij maatschappelijke uitdagingen rondom zorg en welzijn en de energietransitie.
- De inspanningen van de provincie om bedrijven naar Brabant te halen zetten we onverminderd voort. Hierbij wil de PvdA dat onze acquisitie zich er vooral op richt om bedrijven naar Brabant te halen die gericht zijn op het creëren van duurzame, fatsoenlijke banen met speciale aandacht voor groepen die nu nog aan de kant staan. We helpen bedrijven zich hier te vestigen en maken in ruil concrete afspraken over werkgelegenheid, scholing en begeleiding voor de Brabantse werkzoekenden. We durven nee te zeggen tegen bedrijven die hierbij niet passen. Bijvoorbeeld tegen logistieke bedrijven die weinig toegevoegde waarde hebben voor de Brabantse economie.
- Om te zorgen dat er, ook in de toekomst, voldoende hoogopgeleide arbeidskrachten zijn om de snelle groei van de Brainportregio voort te kunnen zetten gaan we samen met het Rijk en de TU/e onderzoeken hoe we de capaciteit van de TU/e de komende jaren kunnen vergroten, zodat meer studenten kunnen worden opgeleid.
- We investeren in sterke clusters waar beroepsonderwijs, innovatie en werkgelegenheid elkaar ontmoeten en gebruik maken van elkaars kennis en faciliteiten zoals de BIC-campus in Eindhoven en de Automotive Campus in Helmond.
- We blijven inzetten op de uitbouw van de Brabantse vrijetijdseconomie, die voor steeds meer banen zorgt. We ondersteunen daarom ook in de toekomst VisitBrabant.
- Het MKB is de banenmotor van onze economie. Door te zorgen voor voldoende goed opgeleide medewerkers en een systeem van ondersteuning van startup tot scale-up tot groter bedrijf zorgen we er in Brabant voor dat bedrijven tot volle wasdom kunnen komen. Digitalisering in het MKB heeft daarbij onze aandacht.
- De Brabantse economie kan op dit moment niet zonder arbeidsmigranten. Tegelijk betekent het wel het een en ander voor de Brabantse samenleving.
 - De PvdA wil dat arbeidsmigranten goed worden gehuisvest, rekening houdend met de leefbaarheid en de sociale samenhang van een wijk. Hier hebben ook de woningcorporaties een rol te vervullen.
 - Daarnaast willen we dat, meer dan nu, gehandhaafd wordt op arbeidsomstandigheden en -voorwaarden. Dit om te zorgen dat arbeidsmigranten fatsoenlijk werk hebben maar ook om oneerlijke concurrentie door arbeidsmigranten te voorkomen. Hiertoe willen we lokale informatiepunten voor arbeidsmigranten waar ze toegang hebben tot informatie over hun rechten (en plichten).
 - We willen het kunstmatige onderscheid tussen (praktisch opgeleide) arbeidsmigranten en (veelal theoretisch opgeleide) expats ter discussie stellen. Beiden zijn onmisbaar voor Brabant.
 - Door te investeren in verdere automatisering (bv. in akkerbouw, tuinbouw, logistiek, bouw én hightech) wordt Brabant minder afhankelijk van arbeidsmigranten.

2. Zeker zijn van een betaalbare woning

Goed en betaalbaar wonen is een eerste levensbehoefte. Iedereen moet kunnen wonen in een huur- of koopwoning die bij zijn of haar wensen en budget past. In 2017 is naar aanleiding van een motie van de PvdA-fractie de Brabantse Agenda Wonen opgesteld door PvdA-gedeputeerde Van Merrienboer. De Brabantse Agenda Wonen is de komende jaren ons uitgangspunt als het gaat om woonbeleid.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- De richtinggevende principes van de Brabantse Agenda Wonen vormen de komende jaren het uitgangspunt van het provinciale woonbeleid. De vervolgacties uit de Brabantse Agenda Wonen worden snel en integraal uitgevoerd:
 - Er worden door de gemeenten en de provincie regionale perspectieven op bouwen en wonen opgesteld.
 - Transformatielocaties worden samen met gemeenten in kaart gebracht. Op de voor de kwaliteit van steden prioritaire, maar complexe transformatielocaties speelt de provincie een actieve rol in herontwikkeling. Daartoe wordt een fonds gevormd om samen met ontwikkelaars en gemeenten verloedering en onveiligheid te transformeren in gebieden met nieuw perspectief.
 - De woningvoorraad wordt verduurzaamd.
 - Er komt meer aandacht voor het middensegment (koop- en huurwoningen) op de woningmarkt.
 - De provincie versterkt de kennisfunctie om de gemeenten te ondersteunen om de juiste keuzes te maken.
- De provincie voert ook in de toekomst de regie over de woningbouwprogramma's in Brabant. Hierbij houden we rekening met de groeiende verscheidenheid van de Brabantse woningmarkt (op sommige plekken is er bevolkingsgroei, op andere krimp) en zorgen we ervoor dat gemeenten niet met elkaar concurreren. Samenwerking en afstemming stimuleren tussen gemeenten levert woningen op waar vraag naar is en voorkomt geografische scheiding van bevolkingsgroepen. De provincie blijft de gemeenten stimuleren om binnenstedelijk te bouwen voor de marktvraag. De provincie gebruikt de ruimtelijke bevoegdheden om gemeenten indien nodig in de juiste richting te sturen.
- Brabanders moeten ook in de toekomst een eigen huis kunnen kopen. De provincie neemt het initiatief om samen met de gemeenten tegen te gaan dat betaalbare koopwoningen worden opgekocht door vastgoedinvesteerders die ze voor veel geld gaan verhuren.
- Omdat de Brabantse bevolking de komende decennia steeds ouder wordt, verandert de woningbehoefte en komen er veel gezinswoningen vrij. Uiteraard zorgen we ervoor dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Daarvoor verbinden we ook de komende jaren (na uitvoering van de vijf pilots binnen het programma sociale veerkracht) wonen, digitalisering, samenleven en zorg aan elkaar. Als woningen van ouderen vrij komen wil de PvdA flexibel omgaan met deze woningen (splitsing makkelijker maken) om meer Brabanders een passende woning te geven.
- Arbeidsmigranten worden fatsoenlijk gehuisvest. Als ze maar kort in Nederland blijven in fatsoenlijke tijdelijke huisvesting, als ze zich voor langere tijd in Nederland vestigen in normale woningen in bestaande wijken. Bij kortdurend verblijf in Nederland zijn

arbeidsmigrantenhotels een goede optie, als hier sprake is van kwalitatief fatsoenlijke huisvesting en voldoende sociaal toezicht. Bij permanent verblijf spreiden we de arbeidsmigranten zodat de draagkracht van wijken niet wordt overschreden. De provincie neemt de regie als het gaat op de huisvesting van arbeidsmigranten en spreekt het bedrijfsleven en alle gemeenten op hun verantwoordelijkheden aan.

- Er is te weinig sprake van vernieuwing in de bouwsector. Om wonen betaalbaarder te maken, duurzaamheid te verbeteren en samenleven aan te moedigen, blijft de provincie innovatie in de bouw (bouwmethodes, architectuur, materiaalgebruik) en in woonvormen (slimme wijken) actief steunen. Een voorbeeld daarvan is de ontwikkeling van de slimste wijk ter wereld: Brainport Smart District.

3. Zeker zijn van een mooi Brabant

De PvdA wil ook in de toekomst een zorgvuldige omgang met de Brabantse ruimte om Brabant ook voor volgende generaties mooi, veilig en gezond te houden. Dit vergt een integrale benadering van het ruimtelijke domein. De provinciale Omgevingsvisie die in 2018 is vastgesteld door Provinciale Staten is de komende jaren het uitgangspunt voor de ruimtelijke ontwikkeling in Brabant.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- De provinciale Omgevingsvisie die in 2018 is vastgesteld door Provinciale Staten zal de komende jaren worden vertaald in programma's, een Omgevingsverordening en projectbesluiten. Tevens vergt de Omgevingswet een integralere werkwijze van de provincie in het ruimtelijk domein. De PvdA staat voor een provincie die de regiefunctie in het ruimtelijk domein stevig in handen houdt. Dit doen we om het algemeen belang te borgen en ervoor te zorgen dat alle Brabanders een gezonde en veilige leefomgeving hebben. Waar nodig helpen we gemeenten bij het vormgeven van hun ruimtelijk beleid.
- De provincie blijft, om leegstand te voorkomen, een strakke regie voeren op de ontwikkeling van bedrijventerreinen, stallen, winkelgebieden en kantoren. Bij winkelgebieden en kantoren gaat gelden wat al bij stallen geldt: er komt geen meter meer bij, voordat ergens anders minimaal een meter is verdwenen.
- Nieuwe locaties voor woonwijken komen pas in beeld als de oude op zijn én als er binnenstedelijk geen locaties beschikbaar zijn die kunnen worden herontwikkeld. Als we nieuwe woonwijken bouwen doen we dat in de buurt van bestaande transportassen. Daarnaast zetten we vol in op transformatie en herontwikkeling binnen de bebouwde kom. Zo zorgen we voor kwalitatief hoogwaardige woningen en ruimen we oude troep op. Daarmee voorkomen we leegstand, verloedering en criminaliteit.
- De PvdA wil werk maken van leegstand in steden en dorpen. Leegstaande winkels en gebouwen moeten zo snel mogelijk een nieuwe bestemming krijgen en eigenaren moeten de kans krijgen een nieuwe bestemming te realiseren. De kosten voor de gemeenschap kunnen daardoor laag blijven.
- Er nadrukkelijker wordt gestuurd op de sanering van activiteiten die overlast veroorzaken of anderszins niet in het maatschappelijke belang zijn. Voorbeelden zijn overlast gevende fabrieken, winkels buiten het kernwinkelgebied, stallen en opslaglocaties voor bijvoorbeeld afval. Er komt een provinciaal transformatiefonds om met marktpartijen en gemeenten deze overlast gevende functies weg te nemen.
- Een goed vestigingsklimaat voor bedrijven is belangrijk. De provincie kan gemeenten en andere partijen bij elkaar brengen en grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk maken. Indien nodig levert de provincie hierbij een directe bijdrage (via het ontwikkelbedrijf) of een financiële bijdrage (via Sleutelprojectenaanpak). Dit creëert nieuwe werkgelegenheid in Brabant. Dit is bijvoorbeeld al gebeurd bij het Life Sciences Park in Oss, de Automotive Campus in Helmond en de Brainport Industries Campus in Eindhoven.
- Het provinciale ontwikkelbedrijf krijgt meer capaciteit (mensen en geld) om door de provincie gewenste ontwikkelingen in Brabant aan te jagen en uit te voeren. Dit kan zowel risicodragend als niet-risicodragend zijn.

- De in 2017 door Provinciale Staten geïnitieerde Sleutelprojectenaanpak blijft bestaan. De introductie van Sleutelprojecten zorgt ervoor dat ruimtelijke en niet-ruimtelijke initiatieven van buiten tot uitvoering kunnen komen met steun van de provincie binnen de bestaande programma's en uit de algemene middelen. Op deze wijze is het maatschappelijk rendement voor Brabant leidend bij investeringsbeslissingen.

4. Zeker zijn van een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving

De ruimte is van ons allemaal en tegelijkertijd van niemand in het bijzonder. Dat betekent dat we met elkaar de verantwoordelijkheid dragen voor een goede inrichting van onze leefomgeving die anderen niet schaadt en volgende generaties geen kansen ontnemt. Om dat te bereiken is een provincie nodig die enerzijds ruimte biedt aan mensen om mee te beslissen over de inrichting van de ruimte en anderzijds grenzen stelt en die ook durft te bewaken in het belang van ons allen.

Ruimtelijke kwaliteit, natuur en water

De kwaliteit van de ruimte waarin wij wonen, werken en recreëren is van essentieel belang. Het is fijner leven in een mooi landschap en ons welzijn en onze gezondheid hebben veel baat bij groen en water om ons heen. Onze gezondheidsbeleving wordt namelijk voor de helft bepaald door omgevingsfactoren en juist daarop heeft de provincie grote invloed.

Ook voor dieren en planten is de kwaliteit van de omgeving van groot belang. Als gevolg van met name de intensieve landbouw in Brabant en de daarbij behorende ammoniakuitstoot, staat de biodiversiteit in Brabant fors onder druk. Versnelde reductie van de stikstofdepositie op natuur is dan ook van het grootste belang om het natuurlijke systeem in stand te houden.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- Gezondheid is een thema dat alle Brabanders aangaat en dus ook relevant is voor het werk van de provincie. Met name als het gaat om een gezonde leefomgeving ligt het primaat bij de provincie. Brabant moet de gezondste provincie van Nederland worden.
- Bij het inrichten van de ruimte gaan gezondheid, veiligheid en duurzaamheid altijd boven het economische belang. Dat betekent dat het voorzorgsprincipe wordt toegepast als het gaat om economische ontwikkelingen (bijvoorbeeld veehouderijen of industrie) in de buurt van woningen of natuur.
- De provincie blijft de leefomgeving van de Brabanders beschermen via de provinciale Omgevingsverordening. Dit doen we met ambitieuze omgevingswaarden, strenge provinciale normen en juridische bezwaarmogelijkheden voor omwonenden en maatschappelijke organisaties. De Brabantse burger moet kunnen vertrouwen op een gezonde en veilige leefomgeving.
- De provincie blijft ook na invoering van de Omgevingswet gemeente overstijgende maatschappelijke belangen zoals de kwaliteit van de leefomgeving, water, milieu en natuur beschermen.
- Gezonde lucht is voor alle Brabanders belangrijk. In Brabant is de luchtkwaliteit door onder andere de hoge bevolkingsdichtheid, grote veehouderij en industrie en ligging ten opzichte van het Ruhrgebied een van de slechtste van Europa. De provincie neemt een actievare rol in het verbeteren van de luchtkwaliteit en stelt een meerjarenaanpak op. Een betere luchtkwaliteit zorgt ervoor dat de Brabanders langer en gezonder leven.
- Het is code rood voor de biodiversiteit in Brabant. We zetten de aanpak om de stikstofdepositie op onze natuurgebieden terug te dringen dan ook krachtig voort. Meer stikstof uitstoten dan van de Europese Unie mag, kan niet en willen we niet. Daarom moeten we, gezien de afnemende ruimte voor nieuwe economische ontwikkelingen, scherpere keuzes maken. We sturen daarom met een strikt brongerichte aanpak met duurzaamheidscriteria volop op echte duurzaamheid in alle sectoren en dringen zo het

beroep op ontwikkelruimte verder terug. Toegekende ontwikkelruimte die niet binnen twee jaar is gebruikt komt weer te vervallen en dient opnieuw aangevraagd te worden rekening houdende met de dan geldende duurzaamheidscriteria.

- Het Natuurnetwerk Brabant wordt op tijd, in 2027, afgemaakt, waarmee een robuust natuurlijk systeem ontstaat waarin flora en fauna goed gedijen. Dat systeem verdient optimale bescherming.
- Ons doel is niet alleen om de Brabanders vaker de natuur te laten bezoeken, maar ook om meer natuur in de leefomgeving van de Brabanders te realiseren. We blijven gemeenten daarom stimuleren om meer groen en water in en nabij woonwijken te realiseren. Dit is ook goed om hittestress te voorkomen.
- Het veranderende klimaat met piekbuien en langdurigere periodes van droogte vraagt om een bewustere omgang met water. In tijden waarin veel regen valt, wordt het water zoveel mogelijk gebufferd zodat het in drogere periodes kan worden benut. Alle sectoren dragen bij aan waterbesparing.
- Rond natuur- en waterwingebieden wordt het gebruik van bestrijdingsmiddelen aangepakt om uitspoeling te voorkomen. In andere gebieden wordt het gebruik zoveel mogelijk ontmoedigd.
- De kwaliteit van het Brabantse oppervlaktewater is nog steeds onvoldoende. De in Europa vastgestelde normen voor 2027 (Europese Kaderrichtlijn Water) worden niet gehaald omdat verbeterprogramma's door de Rijksoverheid steeds vooruit worden geschoven. De PvdA wil dat Brabant zich wél inzet om de KRW-doelen te halen. Watervervuiling is daarbij een fors probleem en pakken we bij de bron aan. Zo moet de uitspoeling van mest, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en drugs stoppen.
- De provincie blijft investeren in het sluiten van kringlopen van alle materialen door hergebruik van materialen en reststromen zoveel mogelijk te bevorderen en afval tot nul te reduceren. Initiatieven als de Green Chemistry Campus in Bergen op Zoom blijven we steunen.
- In 2024 moet alle asbest in Nederland gesaneerd zijn. Dit is al jaren bekend, maar er wordt nog maar weinig actie ondernomen door gebouweigenaren. De provincie gaat de sanering van asbest niet subsidiëren, maar zorgt er wel voor dat de kosten kunnen worden beperkt door bevordering van innovatie, door de saneringsvraag van particulieren te bundelen en door alternatieven, zoals zonnepanelen (voor daken) en herontwikkeling (gebouwen) aan te moedigen.

Landbouw

Brabant heeft een enorme varkens- en pluimveesector die met veevoer uit Zuid-Amerika vlees produceert voor de Chinese markt. Terwijl de overlast en afval in Brabant op de samenleving, het milieu en de natuur worden afgewenteld. Het in Brabant produceren van zoveel mogelijk vlees tegen een zo laag mogelijke prijs voor de wereldmarkt is wat de PvdA betreft een doodlopende weg. Brabant is koploper in het voedsel van het verleden.

De PvdA staat voor een gezonde en duurzame landbouw die in balans met zijn omgeving opereert. We moeten naar een natuur inclusieve landbouw toe die meerwaarde biedt voor de regionale markt en omgeving. Die landbouw heeft de potentie in zich om ook boeren een nieuw perspectief te bieden, al

dan niet in de veehouderijsector. Deze omslag kan niet worden gemaakt zonder een stevige rol van de (provinciale) overheid.

Het beheersen van de omvang van de veestapel door middel van staldering (iedere m² stal erbij is elders 1,1 m² eraf) en het versneld terugdringen van de ammoniakemissies uit stallen zijn een stap in de goede richting, maar zijn nog geen garantie voor de transitie naar een houdbaar landbouwsysteem. Burgers lijden immers nog steeds onder stank en fijnstof, boeren zuchten onder een schuldenlast en flinterdunne marges en de natuur gaat kapot aan stikstof. Ook is het dierenwelzijn in de reguliere veehouderij nog steeds slecht. Het maatschappelijk draagvlak voor de intensieve veehouderij staat bovendien zwaar onder druk. Dit systeem kent veel verliezers en weinig winnaars.

Naast een kleinere en grondgebonden veehouderijsector willen we inzetten op de transitie van dierlijke naar zoveel mogelijk plantaardige eiwitten, die veel minder belastend zijn voor de aarde, omgeving en natuurlijk voor dieren. Planten hebben de toekomst! Ook slimme alternatieven voor dierlijke eiwitten zoals kweekvlees stimuleren we. Brabant dient wereldwijd koploper te worden in het voedsel van de toekomst.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- Een forse vermindering van de veestapel in Brabant is noodzakelijk. Boeren die overblijven dienen zoveel als mogelijk grondgebonden (bij voorkeur biologisch) te werken, zo sluiten we kringlopen en maken we de veehouderij minder belastend voor de omgeving. De in 2017 genomen maatregelen om de veehouderij te verduurzamen worden doorgezet.
- Als landbouwprovincie én hightech provincie bij uitstek heeft Brabant alles in huis voor een transitie naar een duurzamer voedselsysteem, mits we de aanwezige kennis en infrastructuur ook echt voor dat doel inzetten. Wat de PvdA betreft zet de Brabantse agrofoodsector met hulp van de provincie volop in op de transitie naar plantaardige eiwitten en veelbelovende innovaties als kweekvlees. De provincie investeert daarom samen met de sterke Brabantse voedingsmiddelensector en kennisinstellingen zoals de HAS en het Brainport Food Tech Park in een nieuwe kennisinstelling waar plantaardige eiwitten worden ontwikkeld. Daarbij is een nauwere samenwerking tussen de TU/e en Wageningen University Research waardevol.
- Mestverwerking houdt het huidige landbouwsysteem in stand en biedt geen prikkel tot daadwerkelijke transitie. Daarom is het wat de PvdA betreft alleen verdedigbaar als een streng gereguleerde overgangsmaatregel om het huidige mestoverschot weg te werken en het illegaal dumpen van mest tegen te gaan. Op termijn moeten we echter toe naar een grondgebonden landbouw die niet meer mest produceert dan we in Brabant ecologisch verantwoord kunnen afzetten.
- Om het publieke belang van zuivere lucht, schoon water en een gezonde bodem te dienen, gaat de provincie samen met gemeenten en waterschappen een actieve grondpolitiek voeren. Overheidsgronden worden voortaan alleen nog onder strenge voorwaarden op het gebied van duurzaamheid verpacht. In overbelaste gebieden worden op basis van regionale omgevingsvisies gericht gronden aangekocht en/of zachte leningen verstrekt aan grondcoöperaties. Die grond wordt onder voorwaarden meerjarig verpacht aan boeren die extensiever werken en meerwaarde bieden voor de regionale markt en omgeving. Op die manier zetten we concrete stappen in de transitie van de landbouw die Brabant zo nodig heeft en bieden we boeren een nieuw perspectief.

- De provincie zoekt samen met andere overheden naar methoden om goed beheerde grond beter te laten renderen, zodat boeren worden beloond voor goed bodembeheer. Gedacht kan worden aan een bodempaspoort, differentiatie in de planologische status van gronden (bijvoorbeeld een aparte categorie voor biologisch in de Verordening ruimte) of het (privaatrechtelijk) aanbrengen van een kwalitatieve verplichting op gronden.
- De provincie brengt samen met gemeenten en waterschappen de vergunningverlening op orde. Verschillende vergunningstrajecten voor hetzelfde bedrijf worden voortaan goed gecoördineerd, zodat overheden niet langs elkaar heen werken. Vergunningen van bedrijven die stoppen worden zo snel mogelijk ingetrokken, zodat stilzitters niet worden beloond, zijwaarts uitbreiden wordt voorkomen en de druk in overbelaste gebieden daadwerkelijk afneemt. Uiteindelijk moet worden toegewerkt naar een vergunningensysteem dat veel integraler op duurzaamheid stuur.
- Om ervoor te zorgen dat vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) wordt opgeruimd en crimineel gebruik wordt voorkomen, wordt bij de vergunningverlening voor nieuwe stallen al een verwijderingsbijdrage geïnd die in een provinciaal slooifonds wordt gestort. Ook voor bestaande VAB's wordt naar een oplossing gezocht waar de sector financieel aan bijdraagt.

Veiligheid en handhaving

Een gezonde en duurzame leefomgeving vraagt ook om het stellen van kaders en het handhaven daarvan. Dat vraagt om goede samenwerking tussen overheden, politie en justitie en terreinbeheerders. Mensen die willens en wetens de regels aan hun laars lappen en daarmee anderen schade berokkenen, moeten hard worden aangepakt. Van ondernemers die veelvuldig de regels overtreden wordt de vergunning ingetrokken.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- De omgevingsdiensten hebben veel meer capaciteit nodig om milieuovertredingen op te sporen en daadwerkelijk te kunnen handhaven. Het is onacceptabel dat agrarische bedrijven nauwelijks worden gecontroleerd, waardoor omwonenden in de stank blijven zitten als gevolg van falende luchtwassers.
- Boa's zijn de ogen en oren in het buitengebied, maar zijn met te weinig om hun rol echt goed te kunnen vervullen. Daarom worden structureel meer middelen uitgetrokken om het gezag terug te brengen in het Brabantse buitengebied.
- Voor het opruimen van drugsdumpingen op particulier terrein wordt gezocht naar een nieuwe regeling waarbij de kosten volledig worden vergoed met behulp van Rijksgeld.
- Als provincie gaan we proactieve regie voeren op maatschappelijk ongewenste situaties (overlast, vervuiling etc.) en stellen we bestaande rechten ter discussie. Daartoe zetten we vaker de 'phase out' methode in. Eigenaren krijgen een bepaalde periode de tijd om hun investering terug te verdienen en daarna dient er een transformatie van de locatie plaats te vinden. Voorbeeld zijn de landelijke regels voor de nertsensector. We hebben hierin het bestuurlijke lef om te verkennen wat de bestuursrechter acceptabel acht.
- We zien ondermijning van de rechtstaat en het openbaar bestuur als een enorme bedreiging. Het is een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid om criminaliteit en ondermijning een halt toe te roepen. We willen daarom dat de taskforce Brabant-Zeeland in Den Haag blijft lobbyen voor meer capaciteit om (drugs)criminaliteit

serieus te kunnen aanpakken. Alle partijen moeten samen optrekken en bijdragen aan signaleren, opsporen en handhaven.

- Niet alleen repressie, maar ook preventie zijn belangrijk om de criminaliteit in Brabant te beteugelen. Als er geen alternatief perspectief bestaat kiezen mensen eerder voor de criminaliteit. Daarom dienen de criminele sociale structuren in de wijken te worden doorbroken. Hiervoor werkt de provincie samen met politie, justitie en gemeenten.

5. Zeker zijn van een eerlijke energietransitie

De energietransitie is een van de grootste maatschappelijke opgaven van deze tijd. Als PvdA staan we voor het stevig doorpakken in deze transitie maar ook voor het eerlijk delen van de lasten én de lusten. We staan voor een eerlijke energietransitie.

De energietransitie, klimaatadaptatie en het circulair maken van onze economie kost geld en levert geld op. Op langere termijn levert een duurzaam Brabant meer op dan dat zij kost. Uitgaven en inkomsten zijn op dit moment echter, sociaal gezien, niet in evenwicht. Om te zorgen dat de transitie eerlijk verloopt willen we dan ook dat er op alle niveaus afspraken worden gemaakt over hoe de rekening betaald wordt. Hierbij bouwen wij voort op goede voorbeelden zoals het windmolenproject rondom de A16 waar via het dorpsmoleninitiatief 25% van de opbrengst van de windmolens ten goede komt aan de lokale samenleving. Met dit soort initiatieven zorgen we ervoor dat de omgeving naast de lasten ook meedeelt in de lusten en verzekeren we ons van een eerlijke energietransitie.

Het klimaatakkoord van Parijs is voor ons de ondergrens. We willen als Brabant een voorloper zijn en daarmee economische kansen verzilveren en onze positie als slimste regio versterken.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- Brabant maakt sinds 1990 sterke economische groei door. Net als landelijk bleef de totale CO₂-uitstoot vrijwel gelijk. Het is nu écht tijd om Brabantse CO₂-uitstoot te verminderen. We streven naar een fossielvrij Brabant in 2030. Daarom geldt bij alle nieuwe zaken waar de provincie bij betrokken is dat we het minimaal CO₂-neutraal doen. Daar passen we onze vergunningverlening, bedrijfsvoering, subsidieverlening en eigen uitvoering op aan.
- Binnen een jaar is er een Brabants uitvoeringsplan op basis van het landelijke Energie- en Klimaatakkoord. Voor iedere gemeente en voor de provincie zelf is dan duidelijk wat de opgave in CO₂-reductie is, hoe daar aan gewerkt gaat worden en hoe de voortgang gemonitord wordt.
- De provincie neemt een nadrukkelijker en leidende rol in de coördinatie van de uitvoering van de Regionale Energie Strategieën. De Brabantse Energie Alliantie wordt versterkt en verder uitgebouwd tot een organisatie die effectief uitvoering bevordert.
- De provincie ondersteunt gemeenten met expertise en financiële stimulansen, zoals goedkope leningen om versnelling te realiseren. Zeker bij grotere opgaven als warmtenetten is het noodzakelijk dat de provincie slimme ondersteuning biedt.
- Om de energietransitie te stimuleren en om te zorgen voor een zo groot mogelijk rendement voor de samenleving gaat de provincie windturbines en zonneparken ontwikkelen en exploiteren op plaatsen waar de markt het niet oppakt. Bijvoorbeeld op landbouwgrond die eigendom is van de provincie. Er komt tevens een verplichting voor ontwikkelaars van duurzame energie projecten om omwonenden mee te laten participeren in (commerciële) energieopwekkingsprojecten met een grote ruimtelijke impact, zoals windmolens en zonneparken groter dan 1,5 ha naar voorbeeld van het windmolenpark bij de A16.
- We nemen het initiatief om de zonnepanelenregeling die in Zuidoost-Brabant bestaat bij zoveel mogelijk Brabantse gemeenten in te voeren. Daarnaast zorgen we ervoor dat er een isolatieregeling komt waardoor Brabanders via de gemeenten hun woning kunnen laten isoleren en hiervoor geld kunnen lenen tegen een lage rente. De provincie kan de gemeenten hiervoor tegen gunstige voorwaarden geld lenen.

- Bij alle ruimtelijke projecten van de provincie worden energiebesparing, -opwekking en -opslag, klimaatadaptatie en circulair gebruik van grondstoffen als vaste onderdelen meegenomen. Hierbij zorgen we vanzelfsprekend voor een goede borging van eventuele natuurwaarde.
- Er komt geen meter logistiek bedrijventerrein bij zonder zonnepanelen. Dit wil niet zeggen dat er geen zonneparken nodig zijn, de noodzaak van een snelle energietransitie is daarvoor te groot. We steunen daarom de grootschalige realisatie van grootschalige zonneparken ook op landbouwgrond.
- Ook de komende jaren zijn er (veel) nieuwe windturbines nodig in Brabant. De provincie neemt indien nodig (net zoals bij het A16-windpark) de regie en borgt zowel de omgevingskwaliteit als het maatschappelijk rendement.
- Geothermie (diepe aardwarmte) kan op den duur zorgen voor goedkope en duurzame energie, net als thermische energie uit oppervlakte- en afvalwater. De provincie blijft daarom investeren om deze vormen van warmte zo snel mogelijk breed toepasbaar te maken.
- Er komt een duidelijke focus binnen de innovatieagenda op toekomstige gamechangers in de energietransitie: opslag, infrastructuur (smart grids) en sociale innovatie (energie gebruiken door huishoudens en bedrijven op het moment dat deze duurzaam kan worden opgewekt).
- Bedrijven moeten verduurzamen. We gaan als provincie meer controleren of bedrijven duurzaamheidsinvesteringen die ze verplicht zijn te doen ook daadwerkelijk doen. Hierbij zijn we er niet op uit enkel te straffen, maar we denken ook mee hoe we bedrijven kunnen helpen deze maatregelen te nemen en te financieren.
- Onze grondstoffen zijn eindig. Daarom zetten we in op het circulair maken van onze economie. We willen dat de provincie in al haar aanbestedingen het principe van circulariteit meeneemt, gemeenten ondersteunt bij een circulair aanbestedingsbeleid en partijen die in Brabant circulaire showcases ontwikkelen actief ondersteunt.

6. Zeker zijn van een bereikbaar Brabant

Bereikbaarheid is een voorwaarde om mee te kunnen doen in de samenleving en om de economie te laten functioneren. Mensen moeten zich makkelijk, veilig en betaalbaar door Brabant kunnen bewegen, en bij voorkeur ook nog een beetje snel.

De PvdA is tevreden over het integrale mobiliteitsbeleid dat de afgelopen vier jaar is gevoerd. In het verleden werd het mobiliteitsbeleid van onze provincie gedomineerd door het aanleggen van asfalt voor auto's. Daarom willen we dit brede mobiliteitsbeleid in de Statenperiode 2019-2023 voortzetten. Er is een slimme mix van verschillende vervoersmiddelen nodig om Brabant bereikbaar te houden. Daarom investeren we niet alleen in wegen, maar ook in alternatieven voor nieuw asfalt zoals snelfietspaden, de ontwikkeling van slimme mobiliteitsoplossingen en het openbaar vervoer. Door gebruik te maken van technologische en maatschappelijke ontwikkelingen wordt mobiliteit steeds meer een dienst, in plaats van een vervoersmiddel (een auto of fiets of bus) en kunnen bereikbaarheidsoplossingen beter gecombineerd worden. Daarnaast zien we dat maatregelen rondom mobiliteit een enorme bijdrage kunnen leveren aan andere uitdagingen. De PvdA stond, staat en blijft open staan voor deze slimme verbindingen.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- We maken van het openbaar vervoer nog meer dan de afgelopen jaren een speerpunt. We staan open voor innovatie in het openbaar vervoer: nieuwe technologieën maken het mogelijk meer mensen met het OV te laten reizen. Onze uitgangspunten blijven echter betaalbaarheid en bereikbaarheid. De provincie houdt daarom ook in de toekomst stevig de regie op het busvervoer.
- Het budget voor de exploitatie van het Brabantse busvervoer in de Statenperiode 2019-2023 blijft minimaal gelijk. Middelen voor de ontwikkeling van het OV komen niet uit de exploitatiebudgetten maar uit innovatiemiddelen. Hiervoor stellen we een extra investeringsbudget beschikbaar.
- Openbaar vervoer is voor iedereen toegankelijk. Brabanders met een minimuminkomen moeten goedkoop met de bus kunnen reizen. Samen met de Brabantse gemeenten ontwikkelen we een kortingsregeling voor minima, Eindhoven is het voorbeeld.
- Bij de aanbesteding van het Brabantse busvervoer worden harde eisen gesteld aan de arbeidsomstandigheden van de buschauffeurs en hierop wordt ook toegezien.
- Er komt een snellere OV-verbinding tussen Breda en Utrecht.
- De treinverbindingen met Duitsland en België verbeteren zo snel mogelijk. Er dient een directe intercityverbinding te komen tussen Eindhoven en Düsseldorf/Keulen. Roosendaal dient een snelle verbinding met Antwerpen te behouden nu de HSL via Breda is gaan rijden.
- De geluids-, gezondheids- en milieubelasting van Eindhoven Airport groeit niet verder. We willen een verschuiving van vakantievluchten naar zakelijke vluchten en zo min mogelijk vluchten voor afstanden onder de 500 kilometer. Daarom pleiten we voor betere treinverbindingen met onze buurlanden.
- De provincie blijft optimaal inzetten op de ontwikkeling en implementatie van slimme mobiliteit. Brabant wordt de regio voor slimme mobiliteit in Europa, met de Automotive Campus in Helmond als centrum.

- Elektrische fietsen hebben de toekomst voor woon-werkverkeer. We willen daarom dat er in de Statenperiode 2019-2023 een vergelijkbaar budget gereserveerd wordt voor de aanleg van het Brabantse snelfietspadennetwerk als in de Statenperiode 2015-2019. Niet alleen om de reistijd van de fietser te verkorten, maar zeker ook om de verkeerveiligheid te waarborgen nu het aantal elektrische fietsen zo toeneemt.
- De provincie blijft investeren in fietsparkeerplaatsen in de Brabantse steden (bij stations).
- Om de verkeerveiligheid te vergroten bevorderen we met een campagne het dragen van een helm bij elektrisch fietsen. We zetten ons er landelijk voor in om dit verplicht te stellen.
- De provincie gaat nog meer inzetten op het verbeteren van de verkeerveiligheid van de provinciale wegen. Doel is om driekwart van de provinciale wegen op minimaal driesterrenniveau van de ANWB te brengen. Indien nodig worden er extra investeringen gedaan.
- Het Rijk investeert in de volgende Statenperiode daadwerkelijk in de noodzakelijke verbreding van de snelwegen A2 Den Bosch – Utrecht, A27 Houten – Hoopolder A58, Galder – Sint Annabosch, A58 Tilburg – Eindhoven en A67 Leenderheide – Asten.
- De provincie lobbyt in de Statenperiode 2019-2023 voor een upgrade van de A50 Oss – Veghel, de A2 Eindhoven-Weert, de A58-A17 knooppunt de Stok, de A4-A58 knooppunten Markiezaat en Zoomland en het ongelijkvloers maken van knooppunt Hoopolder. De provincie zal waar mogelijk en nodig voorfinancieren om verbreding te versnellen.
- We investeringen extra in onderhoud, vervanging en het verkeerveiliger maken van provinciale wegen. Op de aanleg van nieuwe provinciale wegen zijn we kritisch, het verhogen van de kwaliteit van bestaande provinciale wegen en het upgraden van de snelwegen heeft onze prioriteit.
- Het in 2015 ontwikkelde plan voor het verbeteren van de bereikbaarheid van de regio Eindhoven wordt voortvarend en met stevige steun van de provincie uitgevoerd. De N279 wordt 2x1-baans geüpgraded met ongelijkvloerse kruisingen. De A67 krijgt er een rijstrook bij en op de A270 tussen de centra van Eindhoven en Helmond, de Ring en de Kennedylaan wordt de doorstroming verbeterd. We vrijwaren het Dommeldal ten oosten van Eindhoven van asfalt. Ook de treinverbinding tussen Eindhoven en Helmond wordt hoofdfrequenter. Station Eindhoven (incl. busstation) wordt zo snel mogelijk verbouwd om ook in de toekomst de rol als OV-schakel voor Brainport en Zuid-Nederland te kunnen vervullen.
- Er wordt volop ingezet op de verduurzaming van onze mobiliteit. Zo willen we een solide laadinfrastructuur rondom de provinciale wegen en in het buitengebied in aanvulling op het netwerk binnen de bebouwde kom. Verder willen we de aanschaf van voertuigen die geen gebruik maken van fossiele brandstoffen stimuleren door de provincie het goede voorbeeld te laten geven in haar wagenpark én emissieloze mobiliteit als voorwaarde op te nemen in aanbestedingen voor derden.
- De binnenvaart is een schone modaliteit die de wegen ontlast. Brabant heeft veel vaarwegen. En die zitten nog lang niet aan hun maximale capaciteit. Voor transport dat niet te vermijden is, is (een combinatie met) binnenvaart een duurzaam alternatief. Inzetten op de transitie van weg naar water dus. En stimuleren dat de binnenvaart verder vergroent.

7. Zeker zijn van samenleven, cultuur, erfgoed en sport voor iedereen

De kloof in de samenleving groeit, ook in Brabant. BrabantKennis legde de staat van het samenleven in Brabants haarscherp vast in de studie Mind the Gap!. Mind the Gap beschrijft wat de PvdA niet wil, namelijk een samenleving waarin het samenleven beperkt is tot de eigen bubbel van gelijkgestemden en vaak gelijk opgeleiden die in dezelfde soort wijken wonen. De verschillen tussen de groepen nemen toe als het gaat om opleidingsniveau, inkomen en gezondheid. Doordat Brabanders minder samenleven met mensen die anders zijn verdwijnt de cohesie, de wil om elkaar te begrijpen en om samen te werken. Als de kloof tussen bevolkingsgroepen dieper wordt, is het ook moeilijker voor kinderen om vanuit de ene sociale groep naar de andere sociale groep te komen. Voor de PvdA is essentieel dat iedereen dezelfde kansen heeft en blijft houden. Close the Gap!

Brabant heeft een rijke traditie op het gebied van cultuur, erfgoed en sport. Om te zorgen dat dit zo blijft is er ook de komende jaren veel te doen voor de provincie. Zowel vanuit het oogpunt van een aantrekkelijk woon- en werkklimaat als vanuit het perspectief van geestelijke en lichamelijke gezondheid, sociale veerkracht en verrijking van onze belevingswereld vindt de PvdA dat we moeten zorgen voor behoud van ons bijzondere erfgoed en onze unieke culturele en sportieve infrastructuur.

Daarom wil de PvdA Brabant het volgende:

- De PvdA wil een specifiek uitvoeringsprogramma Mind the Gap, waarin acties worden opgenomen om de kloof in de Brabantse samenleving te verkleinen. Tevens willen we dat het voorkomen van kloven in de samenleving het uitgangspunt wordt bij al het provinciale beleid. De uitvoering van maatregelen om de kloof in de samenleving te verminderen ligt voornamelijk bij de gemeenten, die slimme verbindingen kunnen maken met het sociaal domein waarvoor ze primair verantwoordelijk zijn. De rol van de provincie ligt in het ontwikkelen van kennis, het regisseren van oplossingen en het verbinden van partijen. Het is te makkelijk om te zeggen dat de samenleving enkel een taak van de gemeenten is. Daarvoor is de opgave te groot en zijn de belangen te verschillend.
- De Brabantse bibliotheken worden doorontwikkeld naar bredere maatschappelijke lokale of bovenlokale voorzieningen. De Brabantse bibliotheeksteunfunctie Cubiss krijgt hiervoor eenmalige extra middelen ter beschikking.
- Nóg meer Brabantse kinderen kunnen op school naar de bibliotheek. We verlenen daarom de bibliotheek op school programma's van Cubiss met als doel álle Brabantse basisscholen een schoolbibliotheek te geven. Daarmee investeren we in de Brabantse arbeidsmarkt van de toekomst en dragen we bij aan het voorkomen van kloven in de samenleving.
- Brabantse werknemers die minder taal- en digitaal vaardig zijn krijgen ondersteuning om zichzelf hierin te ontwikkelen. Dit zorgt ervoor dat deze mensen mee kunnen blijven doen in de samenleving van de toekomst. Samen met het Brabantse bedrijfsleven en Cubiss gaat de provincie trainingsprogramma's aanbieden.
- Iedere Brabander heeft toegang tot culturele en sportvoorzieningen binnen een redelijke afstand. De PvdA wil dat gemeenten regionale akkoorden sluiten waarbij zij er gezamenlijk voor zorgen dat burgers in hun regio toegang hebben tot alle cruciale voorzieningen. De provincie betaalt niet voor exploitatie van deze voorzieningen, maar kan wel procesgeld inzetten om de akkoorden tot stand te laten komen.

- De provincie pakt een rol als aanjager van nieuwe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld dementievriendelijke gemeente en zorgcoöperaties.
- De provincie blijft investeren in bovenlokale sportvoorzieningen (met name gehandicaptensport), innovatie in de sport en het naar Brabant halen van echte topsportevenementen (EK's, WK's) met maatschappelijke meerwaarde.
- Ook op cultureel gebied is de provincie er voor alle Brabanders. De provincie is er in Brabant dus niet alleen voor organisaties en evenementen voor topcultuur, maar ook voor breedtecultuur. Het bereiken van een groot publiek wordt daarom ook een belangrijkere factor bij verdeling van cultuurmiddelen.
- Het provinciale erfgoedbeleid werkt uitstekend en wordt voortgezet, waardoor de provincie ook de komende jaren betrokken blijft bij het behoud van erfgoed in Brabant. Hiervoor wordt nieuw budget gereserveerd.
- De komende jaren zullen naar verwachting nog meer kerken leeg komen te staan. We willen de meest zichtbepalende en monumentaal waardevolle kerkgebouwen behouden. Het vestigen van maatschappelijke of commerciële functies komt inmiddels goed van de grond, het transformeren van kerken naar woningen nog veel minder. We koppelen daarom behoud van erfgoed aan de woonagenda en faciliteren herbesteding van kerken voor woningbouw.
- De afgelopen jaren heeft de PvdA in Brabant ook werk gemaakt van het verduurzamen van sportclubs. Dit willen we voortzetten en uitbouwen naar andere culturele en erfgoedlocaties. Op deze manier maken we ook hen klaar voor een duurzame toekomst en helpen we geld en energie te besparen.
- De regionale nieuwsvoorziening door de provincie wordt versterkt. Dit doen we door een regierol te pakken en de veelal zeltogende lokale omroepen in Brabant te bewegen om samen te gaan op regionaal niveau. Uiteraard met behoud van de nabijheid van nieuws, die de lokale omroepen kenmerkt. Ook stimuleren we samenwerking tussen de regionale omroepen en onze professionele provinciale Omroep Brabant.

8. Zeker zijn van een daadkrachtige overheid

In dit programma hebben wij tal van maatschappelijke opgaven geformuleerd die vragen om oplossingen. De maatschappelijke opgaven zijn voor ons het uitgangspunt en bepalen welke activiteiten de provincie verricht. Als PvdA geloven wij in een daadkrachtige overheid die opkomt voor het algemeen belang en stelling neemt tegen onrecht. Dat betekent voor ons dat de provincie soms stevig de regie in handen neemt (de terugkerende overheid waar BrabantAdvies om vraagt), soms gemeenten aan zet laat en soms zoekt naar samenwerkingsverbanden die daartussenin zitten. De manier waarop de overheid is georganiseerd is voor ons geen gegeven, maar vloeit ook voort uit de maatschappelijke opgaven die voor ons liggen. Daarbij moet steeds de maatschappelijke opgave en de democratische legitimiteit van de bestuursvorm voor ogen worden gehouden.

Daarom wil de PvdA het volgende:

- De maatschappij wordt steeds sneller. Dit vraagt ook een flexibele en adaptieve houding van de provincie. Nog te veel zien wij de provinciale organisatie functioneren als een logge, verkokerde organisatie. Niet alleen om naar inwoners en bedrijven effectief te zijn, maar juist in de verhouding tot gemeenten, vinden wij het van belang dat de provincie effectief en integraal kan optreden (één overheid). Wij zien de Brabantse omgevingsvisie, en het proces dat daaromtrent is vormgegeven, als een voorbeeld van hoe de provincie Brabant zou moeten optreden: de samenwerking zoekend, vernieuwend en adaptief. Ook het functioneren van het Ontwikkelbedrijf spreekt ons aan als het gaat om integraliteit en focus op realisatie. Wat ons betreft zijn dit voorbeelden voor meer dossiers.
- Alle Brabanders hebben recht op een goed bestuurde en slagvaardige gemeente die de eigen taken kwalitatief hoogwaardig uitvoert. Wij zien een rol voor de provincie bij gemeenten die verwickeld zijn in herindelingsdiscussies. Primair vindt de PvdA Brabant dit een zaak voor de betrokken gemeenten. We zien op diverse plekken in onze provincie dat momenteel wordt gekozen voor bestuurlijke herindeling omdat gemeenten daar zelf voor kiezen. Tegelijkertijd zien we ook op verschillende plaatsten in onze provincie dat herindelingsdiscussies onnodig lang duren. Verschillende raadsperiodes lang, vele dure onderzoeksrapporten later blijft de herindelingsvraag boven de markt hangen. Dit vinden wij een onwenselijke situatie. Dit verkleint het vertrouwen van de inwoners in het openbaar bestuur. Als herindelingsdiscussies meerdere raadsperiodes lang duren, dan vinden wij dat de provincie een actieve rol moet gaan spelen. In beginsel door het gesprek tussen de betrokken gemeenten te faciliteren om hen zelf tot definitieve besluitvorming over te laten gaan. Maar uiteindelijk door zelf de middelen die de provincie heeft in te zetten om een besluit te forceren.
- De provincie is een grote opdrachtgever en heeft invloed via haar subsidiebeleid. De PvdA wil dat de provincie haar inkoopvolume en subsidies gebruikt om een inclusieve arbeidsmarkt te stimuleren. Hierbij willen we af van het systeem waar per klus andere regels gelden en toe naar een systeem waar structurele sociale inspanningen beloond worden. De Prestatieladder Socialer Ondernemen (PSO) is een instrument dat hiervoor in meerdere gemeenten in Brabant al wordt ingezet. De PvdA wil dat de provincie en alle Brabantse gemeenten één systeem hanteren zodat opdrachtgevers weten waar zij aan toe zijn en structureel socialer kunnen ondernemen. Voor de PvdA is bij aanbestedingen niet enkel de prijs bepalend maar ook fatsoenlijke werkgelegenheid en duurzaamheid.

9. Zeker zijn van evenwichtige financiën

Noord-Brabant is op dit moment een financieel kerngezonde provincie. Dat is niet vreemd, want PvdA-gedeputeerde Van Merrienboer was de afgelopen vier jaar verantwoordelijk voor de provinciale financiën. De PvdA kiest ervoor om het financiële beleid van de afgelopen jaren te continueren. De belangrijkste wijziging die we voorstellen is het indexeren van de enige belastinginkomsten die de provincie heeft, de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

Maatschappelijke opgaven

De uitdagingen in de samenleving, die in dit verkiezingsprogramma zijn beschreven, zorgen ervoor dat er nog meer dan vroeger behoefte is aan een krachtige provincie. Wij zijn daarom van mening dat de provinciale begroting minstens op peil dient te blijven.

- Voor nieuw beleid is in de komende Statenperiode structureel (elk jaar) minimaal 60 miljoen euro per jaar beschikbaar. Dat is minstens net zoveel als bij de Statenverkiezingen in 2015.
- De kosten voor de provincie (loonkosten personeel, bouwkosten, etc.) worden door de jaarlijkse indexering steeds hoger.
- Ook organisaties die structureel een bijdrage van de provincie ontvangen dienen gecompenseerd te worden voor de jaarlijkse verhoging van de prijzen van goederen en diensten (indexeren).
- De provincie heeft in 2009 2,8 miljard euro ontvangen voor de verkoop van Essent. De voor investeringen beschikbare 1 miljard is inmiddels grotendeels, deels revolverend (als investering, het geld krijgt de provincie terug), geïnvesteerd. Er is daarom minder geld voor eenmalige investeringen beschikbaar dan in de vorige twee Statenperiodes.

Inkomsten

- We blijven ons ervoor inzetten om die middelen uit Brussel en Den Haag (o.a. de algemene uitkering uit het provinciefonds) naar Brabant te krijgen die passen bij de economische motor die we voor heel Nederland zijn.
- Door tegenvallende vermogensopbrengsten en beperkende regels van het Rijk kunnen op termijn de inkomsten van de provincie onder druk komen te staan. De provincie heeft in 2009 2,8 miljard euro ontvangen voor de verkoop van Essent. Daarvan is 1,8 miljard veilig belegd, zodat jaarlijks dividend beschikbaar blijft (2018: 122,5 miljoen euro) voor de structurele jaarlijkse ondersteuning van de begroting. Met deze middelen kan de provincie het verschil maken voor Brabant. Het verplichte beleggen bij het Rijk (schatkistbankieren) kost de provincie veel geld, dat vervolgens niet in de samenleving kan worden geïnvesteerd. We blijven in Den Haag lobbyen tegen het verplichte schatkistbankieren en mogelijkheden zoeken om (met acceptabele risico's) de inkomsten op de beleggingen op peil te houden. Dit doen we bij voorkeur met maatschappelijk rendement en indien mogelijk in Brabant.
- De enige belasting die de provincie kan heffen is op de motorrijtuigenbelasting. Het tarief dat Brabant rekent is al jaren gelijk en een van de laagste van Nederland, wat prettig is voor de Brabanders. De PvdA wil de motorrijtuigenbelasting niet verhogen, maar wel

jaarlijks indexeren. Onze kosten stijgen namelijk jaarlijks, maar onze belastinginkomsten niet. Dit zorgt ervoor dat we minder activiteiten kunnen uitvoeren, wat niet wenselijk is voor de Brabanders. Indexering levert extra inkomsten van 13-27 miljoen euro per jaar op.

Investeringsfondsen

Van de 2,8 miljard euro uit de opbrengt van de verkoop van Essent was 1 miljard beschikbaar om te investeren in de toekomst van Brabant. Dit miljard is inmiddels ondergebracht in een aantal fondsen. Via de fondsen worden de middelen, veelal revolverend, geïnvesteerd. We gaan als volgt om met de Essent-investeringsfondsen:

- Het groenfonds laten we in stand, de natuurdoelen dienen te worden behaald.
- Het energiefonds is volop in bedrijf en heeft tot doel om een van de belangrijkste transitieën in de komende decennia te ondersteunen. We houden het energiefonds daarom in stand.
- Het innovatiefonds is deels ingezet, we houden de functie van dit fonds in stand om de Brabantse economie te versterken en banen te creëren.
- Het digitaliseringsfonds (het oude breedbandfonds) dient grotendeels nog te worden ingezet. De PvdA wil voldoende middelen reserveren omdat digitalisering een belangrijke maatschappelijke opgave is. We zetten dit fonds bij voorkeur breed in, omdat digitalisering een opgave is bij veel maatschappelijke opgaves.

Naast de Essent-fondsen heeft de provincie de volgende reguliere investeringsfondsen (met geld uit de algemene middelen) opgezet:

- Het Leisure-ontwikkelfonds bestaat pas enkele jaren en moet zich nog bewijzen. We evalueren dit fonds over enkele jaren en besluiten daarna of we ermee doorgaan. Het is belangrijk of het fonds echt veel extra banen heeft gecreëerd in de toeristisch sector.
- Het Brabant-C fonds is in 2018 herijkt. We houden dit fonds, conform de afspraken die zijn gemaakt, in stand.
- Het spaar- en infrafonds is in tegenstelling tot het verleden geen asfaltfonds meer maar een breed mobiliteitsfonds. Daarom blijven we dit fonds met 50 miljoen euro per jaar vullen uit de algemene middelen. Zo kunnen we grote mobiliteitsprojecten blijven uitvoeren.
- Er komt een nieuw transformatiefonds voor de stedelijke omgeving, om op plaatsen waar dat nodig is transformaties mogelijk te maken.

Een herverdeling van middelen tussen de Essent-fondsen en reguliere fondsen is mogelijk als de maatschappelijke opgaven daarom vragen.